

PAPER DETAILS

TITLE: Türkçe Egitiminde Bibliyoterapi Yönteminin Kullanimina Iliskin Öğretmen Adaylarının Görüşleri

AUTHORS: Tuncay TÜRK BEN

PAGES: 199-221

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2594645>

Türkçe Eğitiminde Bibliyoterapi Yönteminin Kullanımına İlişkin Öğretmen Adaylarının Görüşleri

(Opinions of Pre-service Teachers on the Use of Bibliotherapy Method in Turkish Education)

Tuncay TÜRK BEN¹

Makale Geçmişi

ÖZ

Article History

Alındı/Received:

13 Ağustos 2022

*Düzeltilme alındı/ Received
in revised form:*

11 Kasım 2022

Kabul edildi/Accepted:
23 Kasım 2022

Article Type:

*Araştırma Makalesi
Research Article*

DOI:

10.48174/buaad.52.7

Bireylerin ruh sağlığının kitaplar aracılığıyla iyileştirilmesi amacıyla kullanılan bibliyoterapi, doğru zamanda, doğru kişiyi, doğru kitapla buluşturmayı hedefleyen bir yöntemdir. Bu yöntem özdeşim kurma, arınma (katarsis), içgörü ve genelleştirme olmak üzere dört aşamada gerçekleşmektedir. Öğrenme ortamlarında bu aşamalar göz önünde bulundurularak yapılan bir okuma etkinliği, hem öğrencilerin günlük yaşamındaki pek çok sorunun anlaşılması ve bu sorunların üstesinden gelinmesini sağlayacak hem de öğrencinin akademik başarısını olumlu bir şekilde etkileyecektir. Eğitim ortamlarında bu yöntemden yararlanılabilecek en uygun ders ise metinlere dayalı olması nedeniyle Türkçe dersidir. Türkçe dersinin kazandırmayı amaçladığı genel becerilerle bibliyoterapi unsurları örtüşmektedir. Bu nedenle öğrenme-öğretme süreçlerinde hem dil becerilerinin geliştirilmesinde hem de öğrencilerin var olan sorunlarıyla başa çıkmasında bu yöntemden yararlanılabilir. Bu çalışmanın amacı da Türkçe eğitiminde bibliyoterapi yönteminin kullanımına yönelik öğretmen adaylarının görüşlerini incelemektir. Bu araştırma, nitel araştırma çerçevesinde durum çalışması olarak desenlenmiştir. Araştırma, 2021-2022 eğitim-öğretim yılı bahar dönemi Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi 3.sınıf Türkçe öğretmeni adaylarından oluşan bir çalışma grubu ile yürütülmüştür. Araştırmada veri toplama aracı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Elde edilen verilerin analizinde, nitel araştırma tekniklerinden içerik analizi kullanılmıştır. Elde edilen bulgular ışığında metin seçiminde dikkat edilmesi gereken özellikler, uygulama süreci, öğrenme ortamlarında tamamlayıcı etkinlik olarak yapılabilecek uygulamalar ve öğrenme ortamının tasarımı üzerinde durulmuştur.

Anahtar Kelimeler:

Türkçe eğitimi; bibliyoterapi; metin; öğretmen adayları.

© 2022 BUAAD-BIJAR. Tüm hakları saklıdır.

Kaynak gösterme / To cite this article:

Türkben, T. (2022). Türkçe eğitiminde bibliyoterapi yönteminin kullanımına ilişkin öğretmen adaylarının görüşleri, *Bayterek Uluslararası Akademik Araştırmalar Dergisi*, 5(2), 199-221. doi:10.48174/buaad.52.7

***Extended Abstract**

Summary

The aim of this study is to increase the cognitive awareness of pre-service teachers about the use of bibliotherapy technique, and then to determine the opinions of pre-service teachers about the use of bibliotherapy technique in Turkish teaching. This research was designed as a case study within the framework of qualitative research. Case study is a widely used pattern in the field of education. Case studies are original studies that examine a person, event or institution in depth and longitudinally, rather than experimental studies in which findings are obtained through complex statistical analyses. In the research, the holistic single case design, one of the case study designs, was used. There is only one unit or situation to work with in this pattern. In the current study, this case study design was preferred in order to reveal the opinions of Turkish teacher candidates on the use of bibliotherapy method in Turkish teaching in detail and to examine their opinions in depth. This research was carried out with a study group consisting of 30 teacher candidates studying at Aksaray University Faculty of Education, Department of Turkish Language Teaching in the

¹Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı, tuncayturkben57@gmail.com

spring term of the 2021-2022 academic year. The study group was determined by purposive sampling method. In this study, a semi-structured interview form was used as a data source. Interviews are one of the qualitative data collection techniques used to obtain direct and first-hand information from the participants. Content analysis technique was used in the analysis of the obtained data.

Pre-service teachers also emphasize that the texts to be used in this process should be of a quality that will contribute to the solution of the problems experienced and show them different solutions in line with the interests and needs of the students. In addition, it is stated by the teacher candidates that the characters in the texts to be used in this process should be able to be identified, the language and expression features should be suitable for the level of the student, the texts should have literary and aesthetic values, and they should have some features such as moving the world of dreams and thoughts of the students.

According to the pre-service teachers, after choosing the right book and text regarding the problem experienced, preliminary information about the subject should be activated and students should be motivated to read. Before reading, it is necessary to prepare a suitable reading environment, determine the purpose and speed of reading, and make predictions about the content by looking at the visuals of the text. In the reading process, some actions such as reading the text aloud interactively, allowing time for the student to identify, connecting the student with their own experiences and experiences, asking and preparing questions, monitoring the comprehension process, and taking notes on important points should be performed. In the last stage, summarizing the text read, identifying with the character of the text, associating the experiences with the student's own life, bringing different solutions to the problems experienced in the text, discussing what he read with others, answering the questions under the text, relaxing by feeling as if what is told in the text is happening to himself, reading shapes, symbols, etc. must perform some actions, such as visualization.

To be used in bibliotherapy, pre-service teachers were trained in creative drama, making puppets with play dough, writing letters between characters/characters, completing a story, writing a poem, if it were you.../if it were me..., creative writing, slogan writing, visual creation/drawing, etc. They show that many activities can be carried out.

According to pre-service teachers, different seating arrangements can be created for students to express themselves more easily and for an interactive learning environment. Class, library, etc., where applications will be made. areas should be arranged in line with the interests and needs of children, the acquisitions related to learning areas should be associated with the aims of the bibliotherapy method, and literary products of children's literature should be frequently used in the learning-teaching process.

Bibliotherapy is a method that enables individuals to overcome the problems they encounter or may encounter through books (Leana-Taşçılar, 2007). When the literature is reviewed, it is seen that this method is effective in solving the problems that individuals encounter or may encounter (İlbay and İlbay, 2019; İnan and Erkuş, 2018; Leana-Taşçılar, 2017; Sevinç, 2019; Şahin, 2019; Uyar and Güleç, 2021; Yılmaz, 2002). The most suitable course that can be used to apply the bibliotherapy method in the school environment is the Turkish course, as it is based on texts (Doğanay, 2019). According to Doğanay (2019), the Turkish course and the book of this course are a very good opportunity for individuals and the bibliotherapy method to be applied. Because every individual takes Turkish lessons during their student years and benefits from the textbook. Having Turkish textbooks at hand, especially during adolescence, which is the period when problems increase, can prevent problems that may occur in this period and enable children to spend this period in a healthier or at least less painful period. For this reason, one of the most important materials to realize an effective educational process, textbooks, should be meticulous in the selection of texts. Because the texts in school textbooks are not only effective in improving language development and reading, but also in shaping children's personalities, gaining more positive values and facilitating their adaptation to the environment they live in (Öner, 2007). For this reason, the opportunities of children's literature should be used to ensure the psychological development of children. Children's literature works; With their subject and fiction features, the messages they contain, and the characters that allow the child to imitate and identify, they have a great impact on the spiritual development of children (Karagül, 2018). According to Turan (2005), teachers and parents can seek solutions to children's problems and find solutions through children's literature. In addition, out-of-school learning environments where students can express themselves better and get rid of their negative feelings and thoughts can also be used in this process.

Keywords: Turkish education; bibliotherapy; text; teacher candidates.

GİRİŞ

Bibliyoterapi eğitim kurumları, psikolojik danışma merkezlerinde ve klinik ortamlarda insan ruh sağlığının iyileştirilmesinde kullanılan bir yöntemdir. Bibliyoterapi terimi, Yunanca *biblio* (kitap) ve *therapeia* (terapi) kelimelerinin bir araya gelmesi sonucu ortaya çıkmıştır. Kelimenin içinde geçen

‘terapi’ kavramına bakılarak sadece klinik ortamlarda uygulanan bir yöntem olarak düşünülmemelidir. Bunun yanı sıra çocukların ruh sağlığını iyileştirme amacıyla sınıf, kütüphane vb. ortamlarda bir eğitmenin rehberliğinde de uygulanabilecek bir yöntem olduğu belirtilmektedir (Bulut, 2010b). Kitapla sağaltım, iyileştirme ve tedavi anlamlarına gelen (Doğanay ve Çetin, 2020: 356) bu yöntem, “danışanın ruh sağlığının iyileştirilmesi aşamasında kitaplardan ve eğitici metinlerden faydalanan terapötik süreci” kapsamaktadır (Sevinç, 2019: 483).

Bibliyoterapi, “çocuklara yaşadıkları problemlerin üstesinden gelmelerinde kitap okuma aracılığıyla gerçekleştirilen yardım süreci” (Karacan-Özdemir, Yaman, Kurtoğlu, Ayaz ve Demir, 2019: 47), “öğrencilerin kişisel sorunlarını çözmesine yardım eden, kendi imajlarını oluşturma sürecinde yaşam becerilerini geliştirmesine katkıda bulunan, okuma rehberliği” (Shepherd ve Iles, 1976; akt. İnan ve Erkuş, 2018: 262), “okuyucunun kişiliği ve edebiyat arasındaki dinamik etkileşim süreci” (Moses ve Zaccaria, 1969; akt. Leana-Taşçılar, 2017: 74), “metinler aracılığıyla bireyin kişilik gelişimine katkı sağlamak, sorunlarını tanıyıp çözmesine yardımcı olmak ve meydana gelebilecek sorunların oluşmasını önlemek için kitaplardan yararlanılan bir terapi yöntemi” (Doğanay ve Çetin, 2020: 354) şeklinde tanımlanmaktadır. Bu terim dilimizde “bilgi ile iyileşme” (Yılmaz, 2014), “okuma yoluyla sağaltım” (Yeşilyaprak, 2009) şeklinde kullanılmaktadır. Öner’e (2007) göre hem bireylerin günlük yaşamlarında karşılaştıkları sıradan sorunların çözümünde hem de çok daha derin ve karmaşık sorunların çözümünde de bu yöntem etkili bir şekilde kullanılabilir.

Günümüzde bibliyoterapi, klinik bibliyoterapi ve gelişimsel bibliyoterapi olmak üzere iki farklı şekilde uygulanmaktadır. Klinik bibliyoterapi, tıbbi ortamlarda uzman bir psikolog, psikolojik danışman ya da terapist tarafından ciddi duygusal ve davranışsal sorunların çözülmesinde; gelişimsel bibliyoterapi ise sınıfta, laboratuvarında ve kütüphanede öğrencilerin karşılaştıkları sorunları belirleme, sorunların oluşumunu önleme, karşılaşılabilecek muhtemel sorunların neler olabileceği hususunda gerekli bilgilendirmeyi yapma amaçlı eğitimciler tarafından uygulanmaktadır (Bulut, 2010b: 19). Eğitim ortamındaki uygulamalar daha çok tavsiye niteliğinde olmakla birlikte, kişiler arası iletişime ve etkileşime dayalıdır (Öncü, 2012; Öner, 2007).

Eğitim ortamlarında bibliyoterapinin uygulanabilmesi için öğrencilerin belli bir okuma düzeyine erişmiş olması gerekmektedir. Okuma becerisinin geliştirilmesiyle birey öğrenme, araştırma, yorumlama, tartışma ve eleştirel düşünme becerilerini de geliştirecektir. Bilişsel ve duyuşsal yönlerden öğrenme becerilerimizi olumlu etkileyen okuma becerisinden var olan sorunların çözümünde de etkin bir şekilde yararlanmalıyız. Bibliyoterapinin temel aracı da kitaplar ve metinler olduğu için bu yöntemin eğitim ortamlarında kullanılabileceği en uygun ders, Türkçe dersidir (Doğanay ve Çetin, 2020: 358). Bu doğrultuda öğrenme ortamlarında duruma uygun nitelikli metinler aracılığıyla uygulanacak farklı okuma biçimleriyle yaşanan problemlerin üstesinden gelinebilir. Bu

bağlamda Frogon'a (2002) göre bibliyoterapi yönteminin kullanıldığı derslerde ön okuma, beraber okuma, okumadan sonraki tartışma, problem çözme ve ödüllendirme aktivitesi olmak üzere dört ögenin bulunması gerekmektedir (akt. Bulut, 2010b: 22).

Bibliyoterapi sürecinde kullanılacak kitapların seçiminde bazı ölçütlerin göz önünde bulundurulması gerekmektedir. Öncü (2012) literatürden hareketle bibliyoterapi sürecinde kitap seçiminde bireyin/grubun gelişim düzeyi, ilgi düzeyi, okuma düzeyi, anlama ve algı düzeyi, amaca uygun olma gibi ölçütlere dikkat edilmesi gerektiğini belirtmektedir. Öner'e (2007) göre öncelikle bireyin ilgileri ve sorunları saptanmalıdır. Daha sonra bu durumlara uygun konuları ele alan kitaplar araştırılıp bulunmalı ve içlerinden en uygun olanları seçilmelidir. Bireyin sorunu, ilgisi ve okuma düzeyi denkleştirilmelidir. Ayrıca seçilen kitabın değeri de oldukça önem taşımaktadır. "Yazınsal değeri olan kitaplar, insanın insan olma durumlarını anlamasına, sorunlarının kökenine inebilmesine, kaygılarını, öfkelerini, sevdiği ve sevmediği şeyleri keşfedebilmesine de yardımcı olur." (Öner, 2007: 135). Anlaşıldığı üzere doğru kişinin, doğru kitapla uygun bir zemin ve zamanda buluşturulması gerekmektedir. Ancak bibliyoterapi için bu yeterli değildir. Bu yöntemi uygulayacak kişinin gelişigüzel davranmaması gerekmektedir. Öncesinden ciddi bir hazırlık yapılmalı, iyi planlanmış ve belirli adımlara sahip bir süreç izlenmelidir. Planlanmadan, gelişigüzel yapılan bir bibliyoterapi çalışması gerçek amacına ulaşmayacak, basit bir okuma etkinliğine dönüşecektir (İnan ve Erkuş, 2018; Leana-Taşçılar, 2012). Okuma sonrasında ise bir tartışma ve danışma oturumunun yapılması gereklidir.

Bibliyoterapi "özdeşleşme ve yansıtma", "arınma ve içgörü" ve "bütünleşme" evrelerinden oluşmaktadır. Özdeşleşme ve yansıtma evresinde birey, sorunlarına uygun yazınsal nitelikli metinlerle buluşturularak öyküde kendisine benzer sorunları yaşayan kahramanla özdeşim kurabilmesi sağlanır. "İnsan okurken, bu dünyada yalnız olmadığını, bazı olayların salt kendi başına gelmediğini görür, anlar. Yeryüzünde var olan herkesin, yaşamında bazı travmalarla, bazı coşkularla, bazı korkularla, birçok sorunla yüz yüze gelebileceği gerçeğini öğrenir." (Öner, 2007: 134). Bu evre gerçekleştiğinde, danışman bireyi cesaretlendirerek duygularını açığa çıkarmaya çalışır ve onu katarsis (arınma) evresine hazırlar. Bu evrenin yaşanabilmesi için danışan birey, duygusal boşalmayı ve rahatlamayı yaşayabilmelidir. Katarsisin sağlanmasından sonra içgörünün kazanılması ve bütünleşme evresi gelmektedir. Bu evre bireyin kendi özelliklerine, yaşadıklarına, sorunlarına ilişkin bir içgörü kazanarak kendi içinde bir bütünlüğe ulaşması ile tamamlanır. Bu evreyi geçiren birey, kendi yeteneklerini kullanarak öykü kahramanından farklı, kendine uygun yeni çözüm seçenekleri üretmeye başlar, kendini algılayışı değişir ve farkında olmadığı yönlerini tanır (Öncü, 2012). Görüldüğü üzere pek çok sorunun çözümünde ve kişide var olan bazı güçlerin harekete geçirilmesinde kitapların gücünden yararlanmak mümkündür.

Bibliyoterapi yöntemi öğrencilerin günlük hayatta ve okul ortamında karşılaşılabilecekleri birçok kişisel ve eğitimsel sorunların anlaşılmasında ve bu sorunlarla etkili bir biçimde baş edebilmelerinde kullanılabilecek etkili ve pratik bir yöntemdir (İnan ve Erkuş, 2018: 263). Yeşil'e (2021) göre Türkçe Dersi Öğretim Programı'nda aktarılan amaçlar, temalar, konular ve ulaşılması hedeflenen kazanımlar bibliyoterapi tekniğinin amaçları ile örtüşmektedir. Coşkun ve Çetin'e (2013: 141) göre bu yöntemin Türkçe dersleri kapsamında uygulanması, Türkçe eğitiminin amaç ve kazanımları çerçevesinde, öğrencilerin kişilik gelişimlerine ve olumlu davranışlar geliştirmelerine de katkıda bulunacaktır. Bu bağlamda ana dili Türkçe öğretiminde, bir taraftan öğretim programında yer alan temel dil ve düşünce becerileri öğrencilere kazandırılırken bir taraftan da öğrencilerin ruh sağlığı için ders içerikleri bibliyoterapi yöntemi ile ilişkilendirilerek yapılandırılmalıdır. Eğitimciler, bibliyoterapi yöntemini ders etkinlikleriyle bütünleştirerek daha nitelikli bir öğrenme ortamı oluşturabilirler. Alan yazın incelendiğinde bu tekniğin ana dili Türkçe öğretiminde kullanımına yönelik sınırlı sayıda çalışmanın olduğu görülmektedir. Doğanay (2019) 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında bulunan bibliyoterapi unsurları belirlemek ve bibliyoterapi yönteminin Türkçe dersinde metinler aracılığıyla nasıl uygulanabileceği konusunda önerilerde bulunmak amacıyla bir çalışma gerçekleştirmiştir. Taş (2019) da bibliyoterapi doğrultusunda oluşturduğu bir model ile üstün zekâlı/yetenekli öğrencilerin okumaya yönelik tutumları ile problem çözme becerisi üzerindeki etkisini tespit etmeye çalışmıştır. Uygulanan modelin okumaya yönelik tutum ile öğrencilerin problem çözme becerileri üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Yeşil (2021) de yapmış olduğu çalışmada bu tekniğin Türkçe öğretiminde kullanımına yönelik eğitim tasarısı hazırladığı görülmektedir. Mevcut çalışmada da öğretmen adaylarının görüşleri doğrultusunda, bu yöntemin Türkçe öğretiminde kullanımı ele alınacaktır. Sınırlı çalışmanın olduğu göz önüne alındığında, elde edilecek bulguların alan yazına katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Bu çalışmanın amacı, öğretmen adaylarının bibliyoterapi yönteminin kullanımına ilişkin bilişsel farkındalıklarını artırmak, daha sonra da bibliyoterapi yönteminin Türkçe öğretiminde kullanımına ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerini belirlemektir. Bu doğrultuda aşağıdaki sorulara yanıt aranmıştır:

1. Bibliyoterapi sürecinde kullanılacak metinler hangi özelliklere sahip olmalıdır?
2. Türkçe eğitiminde bibliyoterapi sürecinde yazınsal nitelik metinlerden nasıl yararlanılmalıdır?
3. Türkçe eğitiminde bibliyoterapinin uygulayıcısı olarak öğretmenler sınıf ortamında hangi etkinlik örneklerine yer vermelidir?
4. Türkçe dersi öğrenme ortamları bibliyoterapi yöntemine uygun bir şekilde nasıl düzenlenebilir?

YÖNTEM

Bu bölümde araştırma modeli, çalışma grubu, veri toplama aracı ve süreci, verilerin analizi ve araştırma etiğine ilişkin bilgilere yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma çerçevesinde durum araştırması olarak desenlenmiştir. Durum çalışması eğitim alanında yaygın kullanılan bir desendir. Paker'e (2015: 119) göre durum çalışmaları karmaşık istatistiksel analizlerle bulguların elde edildiği deneysel çalışmalar yerine bir kişi, olay veya kurumu derinlemesine ve boylamsal inceleyen özgün çalışmalardır. "Bütüncül ve derinlemesine inceleme gerektiği durumlarda, durum çalışmasının sağlam bir yol gösterici olabileceği ve karmaşık konuların anlaşılması ve keşfedilmesine olanak tanıdığı söylenebilir" (Ozan Leylum, Odabaşı ve Kabakçı Yurdakul, 2017: 371). Merriam'a (2013) göre durum çalışmaları belirli, betimleyici ve sezgisel olduğu için araştırmacı bir olguyu aydınlatmak için bu yaklaşımı tercih edebilir. Araştırmada, durum çalışması desenlerinden bütüncül tek durum deseni kullanılmıştır. Bu desende çalışılacak tek bir birim veya durum vardır (Paker, 2015). Bibliyoterapi yönteminin öğrenme ortamlarında yazınsal nitelikli metinler aracılığıyla nasıl kullanılacağına ilişkin öğretmen adaylarıyla dört hafta uygulamalı çalışmalar yapılmıştır. Dört haftalık bir eğitimden sonra öğretmen adaylarının bibliyoterapi yönteminin Türkçe öğretiminde kullanımı üzerine görüşlerini ayrıntılı olarak ortaya çıkarmak, ortaya koydukları görüşleri derinlemesine incelemek amacıyla bu durum çalışması deseni tercih edilmiştir.

Çalışma Grubu

Durum çalışmalarında ayrıntılı ve derinlemesine bir araştırma yapılacağı için çalışma grubu daha az sayıda birey veya birimden oluşacaktır (Paker, 2015). Bu araştırma, 2021-2022 eğitim öğretim yılı bahar dönemi Aksaray Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Öğretmenliği Bölümü üçüncü sınıfta öğrenim gören 30 öğretmen adayından oluşan bir çalışma grubu ile yürütülmüştür. Çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. "Amaçsal örnekleme, çalışmanın amacına bağlı olarak bilgi açısından zengin durumların seçilerek derinlemesine araştırma yapılmasına olanak tanır." (Büyüköztürk, Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2015: 90).

Verilerin Toplanması

Durum çalışmalarında çeşitli kaynaklardan veri toplanılabilir. Araştırmacı verileri titizlikle toplamalı, düzenli bir biçimde onları sınıflandırmalı ve verilerden oluşan bir veri tabanı oluşturmalıdır (Paker, 2015). Yin (2009) durum çalışmalarında dokümanlar, arşiv kayıtları, görüşmeler, doğrudan gözlemler, katılımcı gözlemler ve çeşitli somut eserlerin veri kaynağı olarak kullanılabileceğini belirtmektedir. Bu araştırmada veri kaynağı olarak yarı yapılandırılmış görüşme formundan

yararlanılmıştır. Görüşmeler, katılımcılardan doğrudan ve birinci elden bilgi edinmek için kullanılan nitel veri toplama tekniklerinden biridir.

Durum çalışmalarında, araştırıcının rolü oldukça önemlidir. “İyi bir araştırmacı; iyi sorular sormalı ve cevapları yorumlayabilmeli, kendi ideoloji ve fikirlerine kapılmamalı, yeni karşılaştığı durumları bir tehdit olarak değil de bir fırsat olarak görebilecek kadar esnek olmalıdır.” (Subaşı ve Okumuş, 2017: 423). Bu araştırmada, ğretmen adaylarına, bibliyoterapi yönteminin Türkçe eğitiminde kullanımına ilişkin görüşlerini almak amacıyla dört soru sorulmuştur. Gerekli görüldükçe katılımcılara düşüncelerini amaları için ek sonda sorular da yöneltilmiştir. Katılımcıların cevaplarından kayda değer görülen kısımlar işlenerek tablolar halinde ve doğrudan alıntılama yoluyla verilmiştir.

Verilerin Analizi

Durumun anlaşılması, veri analizinde üzerinde durulması gereken bir konudur. Veriler genellikle görüşmelerden, alandaki gözlemlerden ve belgelerden elde edilmektedir. Bir durum çalışmasında verilerin analizine başlarken ilgili tüm bilgiler bir araya getirilip düzenlenmelidir. Durum kayıtları, durum analizi ve durum çalışmalarında kullanılacak tüm önemli bilgileri kapsar. Bilgi düzenlenir, fazlalıklar atılır, parçalar bir araya getirilir ve durum kaydı kronolojik veya konusal olarak ulaşıma hazır hale getirilir (Patton, 2002; akt. Merriam, 2013: 194). Mevcut araştırmada da veriler düzenlenerek bir araya getirilmiştir. Elde edilen verilerin analizinde içerik analizi tekniğinden yararlanılmıştır. “İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde düzenleyerek yorumlamaktır.” (Yıldırım ve şimşek, 2013: 259). Verilerin analizi, araştırmacı ve bir alan uzmanı olmak üzere iki kişi tarafından yapılmıştır. İşlenen verilerin incelenmesiyle kodlar oluşturulmuş, oluşturulan kodlardan benzer özellikler gösterenler bir araya getirilerek üst kategorilere (tema) ulaşılmıştır. Uygulanan adımlar neticesi, içerik analizi ile kodlara ve kategorilere ayrılan veriler, bulgular kısmında tabloladıştırılmıştır. Tabloda ğretmen adayları, görüşme sırasına göre 1’den 30’ya kadar “K1, K2, K3...” şeklinde kodlanmıştır. Kodlanan ve kategorileştirilen veriler; 6 ayrı tabloda frekans, yüzde ve ilgili ğretmen kodlarıyla birlikte gösterilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Araştırma, durum çalışmasında izlenmesi gereken aşamalar göz önünde bulundurularak yürütülmüştür. Durum çalışmalarında, birinci aşamada *planlama* yer almaktadır. Bu aşamada sorular hazırlanmaktadır. Diğer araştırma yöntemleri ile karşılaştırılarak durum çalışmasının bu araştırma için uygun olup olmadığı gerekçeleri ile ortaya konmaktadır. Planlama aşamasından sonra ise

belirlenen amaçlar doğrultusunda durum çalışması tasarlanmaktadır. *Tasarım* aşamasında durum çalışmasının türüne karar verilmektedir. Bu türe uygun olarak analiz birimleri ya da durumlar belirlenmektedir. Bir sonraki aşama ise *hazırlık* aşamasıdır. Bu aşamada ise araştırmayı yürütecek olan kişinin becerilerinin geliştirilmesi gerekmektedir. Araştırmaya dâhil olacak bireylerden ve ilgili kurumlardan gerekli izinler alınmaktadır. Daha sonra pilot uygulama gerçekleştirilmektedir. Böylece bütün hazırlıklar tamamlanmış olur. Araştırmacı verileri toplamaya hazır durumdadır. *Toplama* aşamasında ise bir önceki aşamada uygulanan durum çalışması protokolü doğrultusunda hareket edilir. *Analiz* aşamasında ise araştırmacı kuramsal altyapıya dayalı olarak analiz yapmaktadır. Araştırmacı objektif hareket edebilmek ve nesnel bulgular sunabilmek için bulgularını kendi yorumlarından ayırarak sunmaya çalışmaktadır. En son aşama olan *paylaşma* aşamasında ise bulgular kanıtları ile birlikte sunulmaktadır. Bulgular sunulurken ise katılımcıların gizliliğinin korunması esas alınmaktadır (Ozan Leylum, Odabaşı ve Kabakçı Yurdakul, 2017: 373). Mevcut araştırma sürecinde de bu aşamalar takip edilmiştir. Araştırmada veri toplamak için hazırlanılan görüşme formu uzman görüşüne sunulmuş, uzmanlardan gelen geri bildirimler doğrultusunda görüşme formuna son hali verilmiştir. Araştırma sürecinde de ilgili alan uzmanlarının görüşüne sık sık başvurulmuştur. Görüşme öncesi, araştırmaya dâhil olmayan üç öğretmen adayıyla pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Soruların anlaşılır olduğu görülmüştür. Daha sonra ilgili katılımcılarla görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerden elde edilen veriler, görüşme yapılan öğretmen adaylarıyla birlikte tekrar incelenmiş ve böylelikle hem veri kaybının önüne geçilmiş hem de veriler ilgili kişilere teyit ettirilmiştir. Elde edilen veriler, araştırmacıdan başka bir öğretim üyesi ile birlikte değerlendirilmiştir. Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması için Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği güvenilirlik formülü kullanılmıştır. Güvenirlik aralığı için referans alınan formül: “Güvenirlik=görüş birliği/(görüş birliği + görüş ayrılığı)” işlemi olmuştur Elde edilen kodlar ve temalara ilişkin kategoriler karşılaştırılmış olup elde edilen kodlayıcılar arası uyum yüzdesi .92 olarak hesaplanmıştır. Güvenirlik hesaplarının %70'in üzerinde çıkması, araştırma için güvenilir kabul edilmektedir (Miles ve Huberman, 1994). İki kodlayıcı arasında sınırlı sayıda oluşan görüş ayrılıklarına ilişkin kodlar, tekrar müzakere edilerek uygun kategoriler altına yerleştirilmiştir.

Araştırma Etiği

Bu araştırmada, etik onay ve yazılı izin Aksaray Üniversitesi İnsan Araştırmaları Etik Kurulundan 25/04/2022 tarih ve E-34183927-000-00000712443 sayılı yazıyla alınmıştır. Ayrıca araştırmanın tüm aşamalarında etik kurallarına uyulmuştur.

BULGULAR

Bu bölümde araştırmadan elde edilen bulgulara yer verilmiştir. Ulaşılan bulgular araştırma alt problemlerine uygun biçimde sıralanmıştır.

Öğretmen Adaylarına Göre Türkçe Eğitiminde Bibliyoterapi Sürecinde Kullanılacak Metinlerin Özellikleri

Türkçe öğretmeni adaylarının bibliyoterapi yönteminde kullanılacak metinlerin özellikleri ile ilgili görüşleri alınmış ve elde edilen bulgular Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1

Bibliyoterapi Yönteminde Kullanılacak Metinlerin Özelliklerine İlişkin Bulgular

Kodlar	Katılımcılar	f	%
Okurun/öğrencinin ilgi ve gereksinmelerini karşılamalı	K1, K6, K7, K10, K15, K16, K17, K20, K21, K24, K26, K28, K29, K30	14	46,67
Yaşanılan problemin çözümüne katkı sağlamalı	K1, K4, K8, K9, K13, K14, K18, K27, K28, K30	10	33,33
Yaşanabilecek olası problemlerin çözüm yollarını göstermeli	K4, K10, K14, K20, K22, K26, K27, K28, K30	9	30,00
Öğrencinin/okurun gelişim düzeyine uygun olmalı	K6, K7, K9, K10, K21, K26, K27, K28	8	26,67
Öğrencinin/okurun gelişimini desteklemeli	K3, K14, K15, K24, K28, K30	6	20,00
Kahramanın özellikleri özdeşim kurulabilecek nitelikte olmalı	K2, K7, K10, K14, K18, K22	6	20,00
Çocuğun anlam evrenine uygun olmalı	K11, K12, K15, K21, K26, K30	6	20,00
Dil ve anlatım özellikleri öğrencinin/okurun düzeyine uygun olmalı	K1, K12, K16, K19, K22, K24	6	20,00
Dil becerilerini geliştirmeli	K8, K19, K26, K28, K30	5	16,67
Farklı yazınsal türleri içermeli	K3, K6, K8, K19, K21	5	16,67
Edebî /estetik değer taşımalı	K12, K25, K27, K28	4	13,33
Duygusal boşalmayı sağlayıcı/rahatlatıcı nitelikte olmalı	K4, K21, K23, K26	4	13,33
Çocuğun düş ve düşünce dünyasını devindirmeli	K3, K16, K29	3	10,00
Metnin uzunluğu, puntosu sınıf düzeyine uygun olmalı	K6, K15, K21	3	10,00

Tablo 1’de verilen bulgular incelendiğinde, öğretmen adayları öğrenme ve öğretme süreçlerinde bibliyoterapi süreci için kullanılacak metinlerin özellikleri ile ilgili olarak %46,67’si öğrencilerin ilgi ve gereksinimlerini karşılamalı, %33,33’ü yaşanılan problemin çözümüne katkı sağlamalı, %30,00’u yaşanacak olası problemlerin çözüm yollarını göstermeli, %26,67’si öğrencinin gelişim düzeyine uygun olmalı, %20,00’si öğrencinin gelişimini desteklemeli, %20,00’si kahramanın özellikleri özdeşim kurulabilecek nitelikte olmalı, %20,00’si dil ve anlatım özellikleri öğrencinin düzeyine uygun olmalı, %20,00’si çocuğun anlam evrenine uygun olmalı, %16,67’si dil becerilerini geliştirmeli, %16,67’si farklı yazınsal türleri içermeli, %13,33’ü edebî /estetik değer taşımalı, %10,00’u çocuğun/öğrencinin düş ve düşünce dünyasını devindirmeli, %10,00’u metnin uzunluğu, puntosu sınıf düzeyine uygun olmalı ve %13,33’ü duygusal boşalmayı sağlayıcı, rahatlatıcı nitelikte olması gerektiğini belirtmişlerdir. Bu bulgulardan hareketle bibliyoterapi sürecinde kullanılacak

metinlerin öğrencilerin seviyesi, gelişim düzeyleri ve temel ihtiyaçları göz önünde bulundurularak seçilmesi ve kullanılması gerektiği anlaşılmaktadır.

Bibliyoterapi sürecinde kullanılacak metinlerin özellikleri ile ilgili öğretmen adaylarının görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

K1: “Çocuğun ilgi ve okuma düzeyine uygun metinler olmalıdır. Türkçenin zengin söz varlığını yansıtmalı. Akıcı ve sade bir anlatımı olmalı. Okunacak kitap problemin çözümüne katkı sağlamalı.”

K3: “Öğrencinin dil gelişimiyle beraber bilişsel, kişilik gelişimine katkı sağlamalı. Çocuğun düş ve düşünce dünyasını devindirmeli... Öğrenci, farklı yazınsal türlerle buluşturulmalıdır.”

K4: “Çocuk kitapları, çocuğun yaşamındaki problemlere çözüm üretme becerisi kazandırmalı; çocuğun kitaptaki kahramanlarla özdeşim kurabilmesini sağlayarak duygusal boşalmasına yardımcı olmalıdır. Yaşanabilecek olası sorunların çözümünü görme imkânı sunmalı.”

K11: “Çocuğun anlama ve kavrama düzeyine, kendini gerçekleştirmesine uygun metinler olmalıdır. Yaşamda karşılaşılabileceği sorunları ele almalı, onu yaşama hazırlamalı ve onun kişisel deneyimini artırmalıdır.”

K14: “Bibliyoterapi sürecinde kullanılacak metinler okuyucunun kendi yaşamından izler bulabileceği, karakterlerden ve olaylardan çıkarım yapıp hayatına yönelik değişimler yapabileceği, onu psikolojik olarak rahatlatacak ve geliştirecek, sorunlarını çözmesine yardımcı olabilecek nitelikleri taşımalıdır.”

K18: “Metinde geçen kahramanın fiziksel ve ruhsal özellikleri aşırılığa kaçmadan yaşam gerçekliği içinde okura aktarılmalı. Karakterin yaşadıkları çatışmalar, sorunları çözme yolları çocuğun özdeşim kurmasına olanak tanımalı. Bu sayede çocuk yaşadığı ve yaşayabileceği problemlerle baş edebilir.”

K22: “Çocuğun yaşadığı sorunla ilgili olmalıdır. Dil, konu ve ileti çocuğa görelilik ilkesi gözetilerek belirlenmiş olmalı. Çocuk kendini karakterle özdeşleştirip onunla birlikte sürece dâhil olacağı için kitap seçiminde karakterlerin özelliklerine dikkat edilmelidir. Karakterlerin duygu ve düşünce değişimleri betimlenerek verilmeli. Karakterler olağanüstü özellikler taşımamalıdır. Öğrenci, çatışmaların rastlantısal olarak çözümlenmediğini, sorunla mücadele yollarını duyumsamalıdır.”

K24: “Metinler estetik bir değer taşımalı. Metinlerin uzunluğu çocukların okuyabileceği uzunlukta olmalı. İnsanların hem iyi yönleri hem de kötü yönleri gerçekçi bir şekilde ele alınmalı. İnsanları ırk, din siyasi görüş vb. yönlerden ayırmayarak, çocuğun düş evrenini besleyecek ve geliştirecek nitelikte olmalı.”

K28: “Metinler estetik değer taşımali. Çocuğun yaş, beceri, gereksinim, düşünüş biçimi ve okuma düzeyine uygun metinler kullanılmalı. Dil becerileri ile ilgili kazanımları edindirme yeterliliğine sahip olmalı; bilişsel ve duyuşsal gelişimini desteklemeli, çocuğun karşılaştığı problemleri çözme becerisini geliştirici nitelikte olmalı.”

K30: “Çocuğun dil becerilerini geliştirmeli ve gelişimini desteklemeli. Çocuğun bireysel ve toplumsal sorunların çözümünde iletişimin en etkili yol olduğunu sezdirebilmeli, olası sorunların çözümünde öngörü geliştirmesine yardımcı olabilmelidir. Metinlerde kahramanların duygu, düşünce, eylem vb. işlenişleri, bireylere uygun olmalıdır.”

Öğretmen Adaylarına Göre Bibliyoterapi Sürecinde Yazınsal Nitelikli Metinlerden Yararlanma Şekli

Araştırmanın bu alt problemi için öğretmen adaylarına Türkçe öğretimi sürecinde yazınsal nitelikli metinlerden nasıl yararlanılması gerektiği sorulmuş, elde edilen bulgular okuma öncesi, okuma sırası ve okuma sonrası şeklinde gruplandırılarak Tablo 2, Tablo 3 ve Tablo 4 olmak üzere üç tablo halinde verilmiştir.

Tablo 2

Öğretmen Adaylarına Göre Bibliyoterapi Sürecinde Okuma Öncesi Yapılması Gereken Uygulamalar

Kodlar (Okuma Öncesi/Tema)	Katılımcılar	f	%
Doğru kitap/metin seçimi	K1, K2, K3, K5, K6, K7, K8, K11, K12, K13, K14, K15, K16, K17, K18, K19, K20, K21, K23, K24, K25, K26, K27, K28, K29, K30	26	86,67
Ön bilgileri harekete geçirme	K7, K8, K9, K20, K21, K23, K24, K27, K28	9	30,00
Yaşanılan problemleri tespit etme	K1, K3 K4, K5, K18, K20, K21, K25, K26	9	30,00
Öğrencileri kitap okumaya güdüleme	K1, K9, K11, K15, K19, K20, K21, K29	8	26,67
Uygun bir okuma ortamı hazırlama	K2, K11, K15, K16, K26, K30	6	20,00
Okuma amacını ve hızını belirleme	K2, K5, K10, K18, K20, K28	6	20,00
Malzemelerin hazırlanması	K2, K6, K11, K13, K20	5	16,67
Metnin görsellerine bakarak içerik ile ilgili kestirimde bulunma	K10, K14, K21	3	10,00

Tablo 2’de görüldüğü üzere, öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu (%86,67) karşılaşılan sorunların okuma yoluyla iyileştirilmesi için okuma öncesinde doğru kitap ve metin seçiminin yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Okuma öncesinde, öğretmen adaylarının %30,00’u ön bilgilerin harekete geçirilmesi, %30,00’u yaşanan problemlerin tespit edilmesi, %26,67’si öğrencilerin okumaya güdülenmesi, %20,00’si uygun bir okuma ortamının hazırlanması, %20,00’si okuma amacı ve hızının belirlenmesi, %10,00’u metnin görsellerine bakılarak içerikle ilgili kestirimde bulunulması gerektiğini belirtmektedir.

Öğretmen adaylarının okuma öncesi uygulamaları ile ilgili görüşlerinden bazı bölümler alıntılanarak aşağıda verilmiştir:

K1: “Bibliyoterapide ilk olarak yapılması gereken doğru kitap seçimidir. Öğrencilerin bilişsel, duyuşsal ve hazırbulunuşluk seviyelerine uygun kitaplar seçilmelidir. Öğrencilerin problemi ile metindeki kahramanın yaşadığı problemler paralellik göstermelidir. Doğru kitap, doğru zaman, doğru kişi doğrultusunda hareket edilmelidir.”

K5: “Öğrencinin yaşına, ilgi, tutum ve beklentilerine, düzeyine uygun nitelikli kitaplar seçilmeli. Seçilen kitap, çocuğun/öğrencinin kahramanı ile özdeşim kurabileceği, yaşadığı problemleri yalnız kendisinin yaşamadığını hissettirmeli. Bireyin/danışanın problemi ile metindeki problem örtüşmeli.”

K16: “Öğrencilerin yaşadıkları sorunlar doğrultusunda metinler seçilmeli. Seçilecek metinler ‘Çocuğa uygun mu?’, ‘Onun yaşadıklarını yansıtıyor mu?’, ‘Onun anlayabileceği düzeyde mi?’ gibi sorular ışığında seçilmeli.”

K21: “Bibliyoterapi sürecinde öncelikle çocuğun iyi bir şekilde tanınması, onun ilgi, gereksinimleri vb. dikkate alınarak hareket edilmelidir. Çocuğa görelilik ilkesi doğrultusunda, çocuğun yaşadığı problemleri yansıtan kitaplar seçilmelidir. İlk olarak kitabın kapağı, görselleri, başlık ve alt başlıklarından hareketle öğrencinin art alan bilgileri harekete geçirilmelidir. Öğrenci motive edilmelidir.”

K26: “Bibliyoterapinin uygulanacağı ortam, uygulamaya hazır hale getirilmelidir. Okuma öncesinde metinlerin/kitapların doğru belirlenmesi gerekmektedir. Öğrencinin yaşına, düzeyine, yaşadığı sorunlara uygun metinler seçilmeli ve bu metinler seçilirken onun tercihleri göz önünde bulundurulmalıdır.”

Tablo 3

Öğretmen Adaylarına Göre Bibliyoterapi Sürecinde Okuma Sırasında Yapılması Gereken Uygulamalar

Kodlar (Okuma Sırası/Tema)	Katılımcılar	f	%
Metnin sesli bir şekilde okunması	K1, K5, K7, K8, K10, K13, K15, K17, K19, K23, K24, K25, K26, K27, K28	15	50,00
Okurun/öğrencinin özdeşim kurması için bir süre verilmesi	K1, K7, K8, K15, K17, K18, K19, K21, K24, K25, K26, K28	12	40,00
Kendi deneyimleriyle/ yaşantılarıyla bağ kurma	K8, K15, K17, K18, K19, K25, K27, K30	8	26,67
Çıkarım yapma	K10, K15, K18, K20, K21, K23, K29	7	23,33
Etkileşimli okuma	K7, K18, K21, K22, K24, K27, K29	7	23,33
Soru sorma/hazırlama	K5, K8, K10, K19, K21	5	16,67
Önemli yerleri belirleme ve altını çizme	K8, K11, K22, K25	4	13,33
Anlama sürecini izleme	K10, K15, K19, K22	4	13,33
Okurken önemli yerleri not alma	K9, K19, K25	3	10,00

Okuma sürecinde bibliyoterapi yönteminin dört temel sürecinin (özdeşim, katarsis, içgörü ve genelleme) ilk ikisinin gerçekleşmesi beklenmektedir (Leana-Taşçılar, 2017: 77). Tablo 3'teki bulgulara bakıldığında, öğretmen adaylarına göre okuma sürecinde bibliyoterapi kullanımında metnin

sesli okunması (%50,00), okurun/öğrencinin özdeşim kurması için uygun bir sürenin verilmesi (%40,00), öğrencinin kendi deneyim ve yaşantılarıyla bağ kurmasının sağlanması (%26,67), çıkarım yapma (%23,33), etkileşimli okuma (%23,33), soru sorma/hazırlama (%16,67), önemli yerlerin belirlenmesi ve altının çizilmesi (%13,33), anlama sürecinin izlenmesi (%13,33) ve okuma esnasında önemli yerlerin not alınması (%10,00) stratejilerinin uygulanması gerekmektedir.

Okuma sürecinde yapılması gereken uygulamalar ile ilgili olarak öğretmen adaylarının görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

K1: “Metin sesli bir şekilde okunmalı, öğrencilerin kendi yaşantıları ile kitaptaki kahraman ile özdeşim sağlamaları için yeterli süre verilmelidir.”

K15: “Okunan metnin iyi anlaşılması için gerekirse metin birkaç kez okunur. Okuma sırasında öğrencinin metni anlamlandırması, çözümlemesi, kendi sorunu ile bağdaşım kurması için süre verilir.”

K18: “Metin etkileşimli bir şekilde okunur. Öğrenciler okuma sürecine aktif olarak katılımda bulunmalı. Okuma sürecinde öğrencilerin metinle aralarında bağ kurmaları için yönlendirici sorular sorulur. Öğrenciler anlama sürecini izleyerek çıkarımda bulunurlar. Kendi yaşadıkları sorunları yansıtmaları için ‘Kahramanın bulduğu çözüm yolunu nasıl buldunuz? Yaşadığınız benzer durumlar var mı? Kahramanın yerinde siz olsaydınız...’ gibi soru ve ifadeler yöneltilir. Öğrenci bu tür sorunların yalnız kendisinde olmadığını anlar ve yalnızlık hissinden kurtulup rahatlayacaktır.”

Tablo 4

Öğretmen Adaylarına Göre Bibliyoterapi Sürecinde Okuma Sonrası Yapılması Gereken Uygulamalar

Kodlar (Okuma Sonrası/Tema)	Katılımcılar	f	%
Okunan metni özetleme	K1, K7, K8, K9, K11, K18, K20, K22, K23, K24, K25, K26, K28	13	43.33
Özdeşim kurma	K1, K7, K8, K11, K15, K16, K20, K21, K22, K23, K28, K29	12	40.00
Kendi yaşantısıyla bağ kurma	K1, K2, K6, K9, K15, K16, K18, K20, K21, K28	10	33.33
Farklı çözümler bulma	K1, K6, K13, K16, K17, K20, K21, K24, K25, K28	10	33.33
Soru sorma/soru yanıtlama	K5, K6, K7, K8, K20, K24, K26, K28, K29	9	30.00
Okuduğunu başkalarıyla tartışma	K12, K13, K16, K17, K21, K24, K28, K29, K30	9	30.00
Metin altı sorulara cevap verme	K10, K11, K16, K17, K19, K23	6	20.00
Okuduğunu değerlendirme	K3, K9, K15, K26, K27, K28	6	20.00
Bibliyoterapi sürecinin değerlendirilmesi	K4, K9, K15, K26, K27, K29	6	20.00
Yansıtm (kendini başkalarında görmek)	K6, K7, K18, K20, K22, K25	6	20.00
Kitaptaki olayları kendi başına geliyormuş gibi düşünerek arınma ve rahatlama	K3, K9, K15, K24, K30	5	16.67
Metinde işlenen düşünce ve bilginin günlük hayattaki geçerliliğini kontrol etme	K4, K9, K16, K20	4	13.33

Okuduklarını şekil, simge vb. görselleştirme	K13, K22, K27	3	10.00
--	---------------	---	-------

Bibliyoterapi kullanımının sonunda içgörü ve genellemenin olması beklenir ((Leana-Taşçılar, 2017: 77). Bu aşamada, öğretmen adaylarına göre okunan metnin özetlenmesi (%43.33), özdeşim kurma (%40.00), öğrencinin kendi yaşantısıyla bağ kurması (%33,33), yaşanan probleme farklı çözümler bulma (%33.33), soru sorma/soru yanıtlama (%30.00), okuduğunu başkalarıyla tartışma (%30.00), metin altı sorulara cevap verme (%20.00), okuduğunu değerlendirme (%30.00), bibliyoterapi sürecinin değerlendirilmesi (%20.00), duygusal boşalma ve yansıtma (%20.00), kitapta yaşanan olayları kendi başına geliyormuş gibi düşünerek arınma ve rahatlama (%16.67), metinde işlenen bilgi ve düşüncenin günlük hayattaki geçerliliğini kontrol etme (%13.33) ve okuduklarını şekil, simge vb. görselleştirme (%10.00) stratejilerinin izlenmesi ve uygulanması gerekir.

Üçüncü ve son adım olan okuma sonrasında yapılması gerekenler ile ilgili öğretmen adaylarından bazılarının görüşleri şu şekildedir:

K2: “Metin okunduktan sonra, kahramanın belirgin özellikleri üzerinde konuşulur. Karakterin yaşadıkları çatışmalar üzerinde durulur. Öğrenci yalnız olmadığını anlar, yaşadığı benzer problemleri çözme konusunda cesaretlenir.”

K5: “Metin okunduktan sonra metinle ilgili sorular sorulur. Öğrencilerin metin üzerinde yoğunlaşmaları, çıkarım yapmaları sağlanır. Öğrencilerin duygusal olarak rahatlama için uygun ortam hazırlanır.”

K6: “Öğrencinin metinde ele alınan problem aracılığıyla kendi problemlerinin farkına varması sağlanır. Duygusal boşalmanın sağlanması için öğrenci cesaretlendirilir. Birey bu aşamada kendi sorunlarına okuduğu metinle bağdaşım kurarak çözüm bulmaya çalışmalıdır. Öğrencinin metni daha iyi anlaması ve problemin çözümü için metin altı sorular sorulabilir. ”

K10: “Metin okunduktan sonra öğrencilere sorular sorularak metni yorumlamaları istenir. ‘Metnin kahramanları kimlerdir?’, ‘Kahramanın yerinde sen olsaydın ne yapardın?’, ‘Kahramanın yerinde sen olsaydın ne düşündün/hissedersin?’, ‘Kahramanla benzer ve farklı yönleriniz nelerdir?’ gibi. Bu sorular aracılığıyla öğrenci metnin kahramanı ile kendisi arasında bağ kurabilir, hikâyede kendine ait bir şeyler bulabilir.”

K16: “Metinde ele alınan konu olay üzerinde tartışma ortamı oluşturulur. Öğrencilerin karakterle özdeşim kurmaları için yönlendirici sorular sorulabilir. Okuduklarını günlük hayatta karşılaştıkları durumlarla birlikte değerlendirmeleri istenebilir. Öğrenci kendi yaşantısından örnekler vererek ele alınan sorunlara yönelik farklı çözümler ortaya koyabilir.”

K21: “Kitap okunduktan sonra öğrencilerden kitabın kahramanı, olay örgüsü ve iletişi ile ilgili görüşleri alınmalı, konu ile ilgili tartışma grupları oluşturulmalıdır. Metin derinlemesine incelenmeli, önemli yerler gözden geçirilmelidir. ”

Öğretmen Adaylarına Göre Bibliyoterapi Sürecinde Öğrenme-Öğretme Ortamlarında Yapılabilecek Etkinlikler

Araştırmanın bu alt problemi için öğretmen adaylarına Türkçe eğitiminde bibliyoterapi sürecinde hangi etkinliklerin yapılabileceği sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 5’te verilmiştir.

Tablo 5

Öğretmen Adaylarına Göre Bibliyoterapi Sürecinde Öğrenme-Öğretme Ortamlarında Yapılabilecek Etkinlikler

Kodlar	Katılımcılar	f	%
Yaratıcı drama	K1, K6, K7, K8, K10, K12, K15, K17, K18, K19, K20, K21, K22, K24, K26, K28, K29, K30	18	60.00
Oyun hamuru ile kukla yapma	K6, K7, K9, K10, K12, K15, K16, K17, K18, K20, K21, K22, K24, K25, K26, K27, K28	17	56.67
Karaktere/karakterler arası mektup yazma	K1, K3, K6, K7, K15, K16, K17, K18, K19, K21, K22, K24, K26, K27, K30	15	50.00
Hikâye tamamlama	K1, K6, K7, K10, K14, K15, K16, K17, K19, K21, K22, K24, K25, K28, K30	15	50.00
Şiir yazma	K7, K9, K10, K12, K13, K15, K18, K20, K22, K23, K24, K26, K29	13	43.33
Siz olsaydınız... /Ben olsaydım...	K3, K6, K10, K13, K16, K18, K19, K20, K21, K22, K30	11	36.67
Yaratıcı yazma	K6, K7, K8, K15, K18, K24, K25, K26, K28, K29, K30	11	36.67
Slogan yazma	K1, K3, K6, K7, K15, K16, K18, K19, K20, K26, K30	11	36.67
Görsel oluşturma/ Çizim yapma	K1, K3, K7, K12, K17, K18, K20, K22, K23, K25, K27	11	36.67
Şarkı sözü yazma /Şarkı-türkü söyleme	K6, K16, K18, K22, K23, K24, K26, K28, K29, K30	10	33.33
Afiş hazırlama	K3, K6, K10, K15, K16, K19, K20, K26, K27	9	30.00
Problem çözüm listesi oluşturma	K1, K8, K14, K22, K26	5	16.67
Öykü yazma	K1, K3, K6, K13	4	13.33
Yaratıcı okuma etkinlikleri	K1, K5, K12, K23	4	13.33
Günlük tutma	K2, K11, K28, K30	4	13.33
Okuma tiyatrosu	K21, K22, K25	3	10.00
Karakterin olaylar karşısındaki tutumu üzerinde tartışma	K2, K4, K25	3	10.00
Karikatür çizme	K21, K22	2	6.67

Tablo 5’teki bulgulara bakıldığında, öğretmen adayları, bibliyoterapinin kullanımında kullanılmak üzere çok sayıda etkinliğin gerçekleştirilebileceğini ortaya koymaktadır. Öğretmen adaylarına göre, eğitim ortamlarında yaratıcı drama (%60.00), oyun hamuru ile kukla yapma (%56.67), karakter/karakterler arası mektup yazma (%50.00), hikâye tamamlama (%50.00), şiir yazma (%43.33), siz olsaydınız... /ben olsaydım... (%36.67), yaratıcı yazma (%36.67), slogan yazma (%36.67), görsel oluşturma/çizim yapma (%36.67) vb. pek çok etkinlik öğrenme öğretme ortamlarında kullanılarak bibliyoterapi süreninin etkililiğine katkı sağlanılabilir.

Öğretmen adaylarının öğrenme-öğretme ortamlarında bibliyoterapi sürecinde kullanılabilecek etkinliklere ilişkin görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

K3: “Etkinlikler hazırlanılırken öğrenci problemleri, yaş grubu, başarı düzeyi, ilgileri vb. göz önünde bulundurulmalıdır. Problemle ilgili slogan hazırlatma ve bu sloganın kelimelerini gazete ve dergilerden hareketle kesip oluşturma, yaşanan probleme ilişkin öykü, şiir yazma, metnin karakterine mektup yazma, metnin içinde yaşananları resimle çizme, probleme yönelik afiş hazırlama, ‘siz olsaydınız’ etkinliği ile empati kurma ve farklı çözüm yolları üretme vb. etkinlikler yapılabilir.”

K7: “Sınıf ortamında yaratıcı yazma, hikâye tamamlama, şiir yazma, resim yapma, karakterler arası mektup yazma, oyun hamurundan kukla yaptırıp problemin çözümüne yönelik konuşurma vb. etkinlikler yapılabilir.”

K22: “Bibliyoterapi sürecinde etkinlik olarak yaratıcı drama, karakterler arası mektup yazma, oyun hamurundan kuklalar yaparak metinde ele alınan sorunlara nasıl çözüm getirileceğine dair konuşma yaptırma, hikâye sonu tamamlama, metinde ele alınan konuya uygun bir şarkı seçilmesini isteme ve öğrencilere söyletme, şiir yazma, siz olsaydınız..., problem çözüm listesi oluşturma, okuma tiyatrosu ile metni okuma, karikatür çizerek metnin kahramanlarını konuşurma, metinde vurucu yerleri görselleştirme vb. etkinlikler yapılabilir.”

Öğretmen Adaylarına Göre Bibliyoterapi Yöntemi Doğrultusunda Türkçe Dersi Öğrenme Ortamlarının Tasarımı

Türkçe öğretmeni adaylarına Türkçe dersi öğrenme ortamlarının bibliyoterapi yöntemine yönelik olarak nasıl düzenlenebileceği sorulmuş, elde edilen bulgular Tablo 6’da sunulmuştur.

Tablo 6

Öğretmen Adaylarına Göre Bibliyoterapi Süreci İçin Türkçe Dersi Öğrenme Ortamlarının Tasarımı İçin Yapılması Gerekenler

Kodlar	Katılımcılar	f	%
Farklı oturma düzenleri oluşturma	K2, K3, K7, K11, K13, K16, K18, K19, K22, K23, K26, K29, K30	13	43.33
Sınıf kitaplığında çocuk edebiyatının seçkin ürünlerini bulundurma	K1, K3, K4, K7, K13, K19, K20, K22, K23, K25, K26, K27, K30	13	43.33
Okul kütüphanesinin zengin materyallerle oluşturulması	K2, K3, K4, K9, K13, K18, K20, K22, K25, K26, K29, K30	12	40.00
Farklı strateji, yöntem ve teknikleri kullanma	K1, K3, K5, K8, K10, K14, K17, K26, K29, K30	10	33.33
Kütüphane ortamını çocukların ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda tasarlama	K3, K5, K8, K11, K12, K16, K24, K27, K30	9	30.00
Kazanımları, bibliyoterapi yönteminin amaçları ile ilişkilendirme	K1, K4, K8, K13, K17, K20, K21, K26	8	26.67
Sınıf içi etkileşimli etkinlikler düzenleme	K1, K4, K8, K13, K18, K21, K25, K29	8	26.67
Sınıf duvarlarını çocukların ilgileri doğrultusunda boyama ve döşeme	K2, K5, K6, K9, K15, K17, K20, K28	8	26.67

Çok amaçlı salonlarda çeşitli sosyal etkinlikler düzenleme	K13, K16, K18, K26	4	13.33
Okul dışı öğrenme etkinlikleri	K1, K14, K30	3	10.00
Çok uyaranlı öğrenme ortamı	K8, K23	2	6.67

Bibliyoterapi yönteminin etkili olarak uygulanabilmesi için öğrenme-öğretme ortamlarının hazır hale getirilmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, Tablo 6 incelendiğinde, öğretmen adaylarına göre sınıfta farklı oturma düzenleri oluşturulmalı (%43.33), sınıf kitaplığında çocuk edebiyatının seçkin ürünleri bulundurulmalı (%43.33), okul kütüphanesi zengin materyallerle desteklenmeli (%40.00), öğrenme ortamlarında farklı strateji, yöntem ve teknikler kullanılmalı (%33.33), kütüphane ortamı çocukların ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda tasarlanmalı (%30.00), öğrenme alanlarına ilişkin kazanımlar bibliyoterapi yönteminin amaçları ile ilişkilendirilmeli (%26.67), öğrenme ortamı sınıf içi etkileşimli etkinliklerin yapılacağı şekilde düzenlenmeli (%26.67), sınıf duvarları çocukların ilgileri doğrultusunda boyanmalı ve döşenmeli (%26.67), çok amaçlı salonlar çeşitli sosyal etkinliklerin gerçekleşeceği şekilde düzenlenmeli (%13.33), eğitim ve öğretim faaliyetlerinin gerçekleştirilebileceği okul dışı öğrenme etkinlikleri düzenlenmeli (%10.00) ve çok uyaranlı öğrenme ortamları (%6.67) oluşturulmalıdır.

Öğrenme ortamlarının tasarımına yönelik öğretmen adaylarının görüşlerinden bazıları şu şekildedir:

K1: “Türkçe öğrenme ortamlarında bibliyoterapi için uygun ortamlar oluşturulmalıdır. Temel dil becerilerine ilişkin kazanımlar bibliyoterapinin amaçları ile ilişkilendirilebilir. Farklı strateji, yöntem ve teknikler denenerek bu beceriler öğrencilere kazandırılabilir. Bu beceriler öğrencilere kazandırılırken uygulanacak etkinliklerle öğrencilerin ruhsal açıdan rahatlamaları, okunan metnin kahramanı ile özdeşim kurmaları da sağlanabilir. Öğrenciler bu öğrenme ortamlarında kendilerini rahat bir şekilde ifade edebilmeliler.”

K13: “Öğrencilerin yaşadığı problemler doğrultusunda seçilmiş çocuk edebiyatı kitapları sınıf ortamında öğrencilerle buluşturulmalıdır. Bu ürünlerin kolay ulaşılabilir olması, öğrencileri okumaya motive etmek açısından önemlidir. Sınıf içinde okunan kitapların paylaşımına dönük etkinlikler düzenlenebilir. Öğretmen, öğrencilerin bu kitaplar üzerinde tartışmalarını sağlar. Ayrıca öğrencilerin okunanları canlandırmaları için bir oyun ortamı da hazırlanabilir.”

K23: “Türkçe öğrenme ortamı zenginleştirilmiş araç gereçlerle donanabilir. Sınıf kitaplığında nitelikli çocuk edebiyatı ürünleri bulundurulmalı. Farklı dijital araç gereçler etkinliklerin tasarlanmasında kullanılmalı. Dijital araçlardan sesli kitaplar dinlenilebilir.”

K30: “Öğrencilerin ruhsal açıdan rahatlamaları için okul dışı öğrenme ortamlarından yararlanılabilir. Bu bağlamda öğrenciler müzeler, bilim merkezleri, hayvanat bahçeleri, botanik bahçeleri, sanayi kuruluşları, milli parklar, bilim şenlikleri vb. yerlere götürülebilir... okul

kütüphanesi çocukların ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda tasarlanılabilir, burada farklı etkinlikler düzenlenilebilir.”

SONUÇ, TARTIŞMA ve ÖNERİLER

Bu çalışma, Türkçe eğitiminde bibliyoterapi yönteminin kullanımına ilişkin öğretmen adaylarının görüşlerini değerlendirmek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Bibliyoterapi, kitaplar aracılığıyla, bireylerin karşılaştığı ve karşılaşmaları olası sorunların üstesinden gelmelerini sağlayan bir yöntemdir. Alan yazın incelendiğinde bu yöntemin bireylerin karşılaştığı veya karşılaşmaları olası problemlerin çözümünde etkili olduğu görülmektedir (İlbay ve İlbay, 2019; İnan ve Erkuş, 2018; Leana-Taşcılar, 2017; Sevinç, 2019; Şahin, 2019; Uyar ve Güleç, 2021; Yılmaz, 2002). Okul ortamında bu yöntemden yararlanılabilecek en uygun ders ise metinlere dayalı olması nedeniyle Türkçe dersidir. Türkçe dersi ve bu dersin kitabı bibliyoterapi yönteminin uygulanabilmesi için oldukça önemlidir. Çünkü okul ders kitapları içerisinde yer alan metinler, yalnızca dil gelişimini ve okumayı geliştirmekle kalmayıp, çocukların kişiliklerinin biçimlenmesinde, daha olumlu değerleri kazanmaları ve içinde bulundukları çevreye uyum sağlamalarını kolaylaştırmada da oldukça etkilidir (Öner, 2007).

Bibliyoterapi yönteminin uygulanacağı öğrenme-öğretme süreçlerinde çocuklar, gelişim düzeylerine ve gerçekliklerine uygun edebiyat yapıtlarıyla buluşturulması gerekmektedir. Öğretmen adayları da bu süreçte kullanılacak metinlerin öğrencilerin ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda, yaşanan problemlerin çözümüne katkı sağlayacak ve onlara farklı çözüm yollarını gösterecek nitelikte olması gerektiğini vurgulamaktadırlar. Ayrıca bu süreçte kullanılacak metinlerde yer alan karakterlerin özdeşim kurulabilecek nitelikte olması, dil ve anlatım özelliklerinin öğrenci düzeyine uygun olması, metinlerin edebî ve estetik değer taşıması, öğrencilerin düş ve düşünce dünyasını devindirmesi gibi birtakım özellikleri taşıması gerektiği öğretmen adayları tarafından dile getirilmektedir. Bibliyoterapi sürecinde kullanılacak metinlerin öğrencilerin seviyesi, gelişim düzeyleri ve temel ihtiyaçları göz önünde bulundurularak seçilmesi ve kullanılması gerektiği anlaşılmaktadır. Yeşil'e (2021) göre de öğrencilerin gerçek veya kurmaca edebî karakterleri tanıyabilmeleri ve bu karakterlerle ilişki kurabilmeleri için öğrenme sürecinde materyalin dikkatli seçilmesi önemlidir. Bununla birlikte Coşkun ve Çetin (2013) ve Topuzkanamış ve Uysal (2010) Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin hepsinin bibliyoterapi yönteminin kullanımına yönelik seçilmesinin gerçekçi olmadığını, ancak serbest okuma metinlerinin bu doğrultuda hazırlanmasının mümkün olabileceğini belirtmektedirler.

Bibliyoterapi sürecinin sağlıklı ve etkili bir şekilde ilerlemesi için ders planları iyi oluşturulmalıdır. Okuma öncesi, sırası ve sonrasında izlenecek adımlar ve uygulanacak stratejiler iyi belirlenmelidir. Öğretmen adaylarının büyük çoğunluğu karşılaşılan sorunların okuma yoluyla

iyileştirilmesi için öncelikle okuma öncesinde doğru kitap ve metin seçiminin yapılması gerektiğini ifade etmektedirler. Alan yazın incelendiğinde de okuma öncesinde doğru zamanda, doğru kişiyle doğru kitabın buluşturulması gerektiği görülmektedir (Bulut, 2010a; Öner, 2007; Öncü, 2012; Philpot, 1997). Öğretmen adaylarına göre yaşanan soruna ilişkin doğru kitap ve metin seçiminden sonra konu ile ilgili ön bilgiler harekete geçirilmeli ve öğrenciler okumaya güdülenmelidir. Okuma öncesinde uygun bir okuma ortamının hazırlanması, okuma amacı ve hızının belirlenmesi ve metnin görsellerine bakılarak içerikle ilgili kestirimde bulunulması gerekmektedir. Okuma sürecinde ise metnin sesli bir biçimde etkileşimli olarak okunması, öğrencinin özdeşim kurması için zaman tanınması, öğrencinin okuduklarını kendi deneyim ve yaşantılarıyla bağ kurması, soru sorması ve hazırlaması, anlama sürecini izlemesi, önemli yerleri not alması gibi birtakım eylemler gerçekleştirilmelidir. Son aşamada ise okunan metnin özetlenmesi, metnin karakteri ile özdeşim kurulması gerekmektedir. Bu aşamada öğrencinin yaşananları kendi yaşantısıyla ilişkilendirmesi, metinde yaşanan sorunlara farklı çözümler getirmesi, okuduklarını başkalarıyla tartışması, metin altı sorulara cevap vermesi, metinde anlatılanları kendi başına geliyormuş gibi hissederek rahatlaması, okuduklarını şekil, simge vb. görselleştirmesi gibi birtakım eylemleri de yerine getirmelidir. Leana-Taşcılar (2012) üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerde bibliyoterapi sürecinin nasıl kullanılabileceğine ilişkin “okuma öncesi”, “süreç” ve “okuma sonrası” olmak üzere üç adımdan oluşan bir model önermektedir. Okuma öncesinde bibliyoterapinin hedef aldığı konu belirlenmeli, uygulama yapılacak sınıfta bir sorun varsa bu soruna öncelik tanınarak belirlenmiş kriterlere uygun kitap seçimlerinin yapılması gerektiğini ifade etmektedir. Süreç adımı ise bibliyoterapi tekniğinin dört temel sürecinin (özdeşim, katarsis, içgörü ve genelleme) ilk ikisinin gerçekleşmesi beklenmektedir. Bu aşamada metnin daha iyi anlaşılması için metinde bilinmeyen kelimelerin üzerinde konuşulması, metindeki karakterlerle ilgili sosyogramların oluşturulması, venn şemalarıyla metni görselleştirme, neden sonuç ilişkilerini tartışma gibi stratejiler kullanılabilir. Üçüncü ve son adım olan okuma sonrasında ise, içgörü ve genellemenin olması beklenir. Bu aşamada öğretmen rehberliğinde bir tartışma gerçekleştirilir (Leana-Taşcılar, 2017, s.76-77). Cornett ve Cornett’e (1980’den akt. Yeşil, 2021: 61) göre de bibliyoterapi sürecinin hazırlık aşamasında öğrenci ihtiyaçları belirlenmeli, öğrenciler uygun malzemelerle eşleştirilmeli, uygulama ortamına, zamanına giriş ve çıkış faaliyetlerine karar verilmelidir. Uygulama aşamasında ise giriş aktiviteleriyle öğrenciler motive edilmeli, okuma/izleme/dinleme deneyimi sağlanmalıdır. Deneyimin özümsebilmesi için öğrencilere yeterli zaman tanınmalıdır. Bu süreçte öğrenciler takip edilmeli ve yapılacak değerlendirmelerle öğrenciler sürecin sonuna yönlendirilmelidir.

Öğretmen adayları, bibliyoterapinin kullanımında kullanılmak üzere yaratıcı drama, oyun hamuru ile kukla yapma, karakter/karakterler arası mektup yazma, hikâye tamamlama, şiir yazma, siz olsaydınız... /ben olsaydım..., yaratıcı yazma, slogan yazma, görsel oluşturma/çizim yapma vb.

çok sayıda etkinliğin gerçekleştirilebileceğini ortaya koymaktadırlar. Pardeck ve Pardeck (1993) da okuma süreci tamamlandıktan sonra tamamlayıcı ve kapanış etkinlikleri olarak yaratıcı yazma, drama, sanat çalışmaları, tartışma gibi etkinliklerin yapılabileceğini ifade etmektedir. Şahin'e (2019) göre okunan metnin içselleştirilmesi amacıyla soru-cevap, konuşma halkası, rol oynama, drama, beyin fırtınası gibi teknikler de sınıf ortamında kullanılabilir. Pardeck ve Markward'e (1995) göre bibliyoterapinin başarıya ulaşabilmesi için sadece kitap okumanın yeterli olmayacağını, uygulama sürecinde okuma ile birlikte peş peşe resim çizme yoluyla çizgi film oluşturma, kolaj oluşturma, amaçlı dergilerden kelime ve resimler kesme, hikâyedeki kahramanların kuklalarını yapma ve bu kuklaları oynatma, duygu ve davranışların en güzel yansıtılma yolu olan pandomim yapma, öyküyü farklı bir son ile bitirme, eserdeki bir karakterin ağzından başka bir karaktere mektup yazma, öyküde anlatılan olaylar ve bireyin hayatındaki olaylar başlığı altında zaman çizgisi oluşturma, sorunlara ilişkin değişik çözüm yollarının avantajlarını ve dezavantajlarını listeleme ve hikaye kahramanlarının kilden figürlerini yapma gibi çeşitli izleme tekniklerinin kullanılması şarttır (akt. Taş, 2021: 20). Erdemir (2016: 30-31) de bibliyoterapi kullanımında sınıf ortamında yaratıcı yazma etkinlikleri ile hikâye sonu yazma, hikâye tamamlama, karakterin düşüncelerini ve duygularını doğru ve rahat bir şekilde yansıtmasını sağlamak için yaratıcı drama etkinlikleri düzenleme, oyun hamurlarından parmak kuklalar yapıp bunları sorunlara ve çözümlere dair konuşturma, bir hikâye ya da masalda yer alan vurucu sahneleri resimleme, danışandan/öğrenciden metindeki problemin çözümüne dair bir slogan oluşturmalarını isteme, danışandan özdeşim kurabileceği karakterin yerine geçip "Siz olsaydınız?" vb. etkinliklerin gerçekleştirilebileceğini belirtmektedir.

Bibliyoterapi yönteminin uygulanacağı ortamın da hazır hale getirilmesi önem arz etmektedir. Öğretmen adaylarına göre öğrencilerin kendilerini daha rahat ifade etmesi, etkileşimli bir öğrenme ortamı için farklı oturma düzenleri oluşturulabilir. Uygulamaların yapılacağı sınıf, kütüphane vb. alanlar çocukların ilgi ve gereksinimleri doğrultusunda düzenlenmeli, öğrenme alanlarına ilişkin kazanımlar bibliyoterapi yönteminin amaçları ile ilişkilendirilmeli ve öğrenme –öğretme sürecinde yazınsal nitelikli çocuk edebiyatı ürünlerinden sıkça yararlanılmalıdır. Sever'e (2013) göre çocuk edebiyatı ürünleri, çocuklara yaşam çizgisinde karşılaşılabilecek sorunlara oluşturulacak yanıtları, verilecek tepkileri sanatçı bakış açısıyla örneklendiren bir kaynaktır. Yazınsal nitelikli bu ürünler, yetiştirilecek kişilerin duygu ve düşünce bakımından dengeli, bilimsel düşünceyi benimsemiş, özgür ve geniş bir dünya görüşüne sahip, insan haklarına saygılı, sorumluluklarını bilen yaratıcı bireyler olmasında, estetik özellikleriyle-dilsel ve görsel bir uyaran olarak- görev alır (Sever, 2015). Bu nedenle çocukların psikolojik gelişimlerinin sağlanmasında çocuk edebiyatının olanaklarından yararlanılmalıdır. Çocuk edebiyatı yapıtları; konu ve kurgu özellikleriyle, barındırdıkları iletilerle, çocuğun öykünmesine ve özdeşim kurmasına olanak tanıyan karakterlerle çocukların ruhsal gelişimlerine son derece büyük etkiler sağlarlar (Karagül, 2018). Turan'a (2005) göre de öğretmenler

ve ana babalar, çocuk edebiyatı aracılığıyla çocukların problemlerine çare arayabilir ve çözüm yolları bulabilir. Ayrıca öğrencilerin kendilerini daha iyi ifade edebilecekleri, olumsuz duygu ve düşüncelerinden arınabilecekleri okul dışı öğrenme ortamlarından da bu süreçte yararlanılabilir.

Araştırma sonucunda elde edilen bulgulara yönelik aşağıdaki önerilerde bulunulmuştur:

- Türkçe ders kitaplarına metin seçimi yapılırken bibliyoterapi yönteminin kullanımına yönelik nitelikli yazınsal metin türlerine yer verilmelidir.
- Öğretim programı kapsamında farklı sorunların çözümüne yönelik yaş seviyelerine uygun kitap öneri listeleri oluşturulabilir.
- Yöntemin etkili bir şekilde öğrenme ortamlarında kullanılabilmesi için öğrencilerin içinde bulundukları gelişim döneminin özellikleri iyi bilinmeli ve öğrenciler iyi tanınmalıdır.
- Öğrenme ortamında bibliyoterapi çalışması yapılırken kısa filmler, oyunlar, drama ve yaratıcı yazma gibi etkinliklerden de yararlanılabilir.
- Hizmet içi eğitimler düzenlenilerek öğretmenlere alan uzmanları tarafından uygulamalı bir şekilde yöntemin kullanımına ilişkin eğitimler verilebilir.
- Hizmet öncesi eğitimde uygulamalı çalışmalarla öğretmen adaylarının yöntemi kullanma becerileri geliştirilmeli ve bilişsel farkındalıkları artırılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Bulut, S. (2010a). Yetişkinlerle yapılan psikolojik danışmada bibliyoterapi (okuma yoluyla sağaltım) yönteminin kullanılması. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 4(33), 46-56.
- Bulut, S. (2010b). Bibliyoterapi yönteminin okullarda psikolojik danışmanlar ve öğretmenler tarafından kullanılması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(34), 17-31.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel F. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemleri* (19. baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Coşkun, M. V. ve Çetin, D. (2013). *Cevat Şakir Kabaağaçlı'nın öykülerinde bibliyoterapik unsurlar ve Türkçe eğitimi*. Ulusal Halikarnas Balıkcısı Sempozyumu Bildiri Kitabı, 135-143, Ankara: Vize Yayıncılık.
- Doğanay, M. (2019). 5, 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bibliyoterapi açısından incelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- Doğanay, M. ve Çetin, D. (2020). 5,6,7,8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin bibliyoterapi açısından incelenmesi. *Akdeniz Eğitim Araştırmaları Dergisi*, 14(31), 354-376. <https://doi.org/10.29329/mjer.2020.234.17>
- Erdemir, Z. E. (2016). “100 Temel Eser” listesinde yer alan masallardaki bibliyoterapik unsurlar. Yüksek Lisans Tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.
- İlbay, A. B. ve İlbay, M. (2019). Küçük Prens öykü odaklı bibliyo grup rehberliği programının pozitif duygular üzerindeki etkisi. *Uluslararası Akademik Psikolojik Danışma ve Rehberlik Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 28-43.

- İnan, C. ve Erkuş, S. (2018). Bibliyoterapi tekniğinin ortaokul 8.sınıf öğrencilerinin matematik başarıları ve tutumlarına etkisinin incelenmesi. *Turkish Studies*, 13(15), 259-271. DOI Number: <http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.13422>
- Karacan-Özdemir, N., Yaman, D. Y., Kurtoğlu, M., Ayaz, A. ve Demir, Ö. O. (2019). Üstün yetenekli çocuklara yönelik bibliyoterapötik literatür: Üç kitabın incelenmesine dayalı örnek bir çalışma. *Turkish Journal of Giftedness and Education*, 9(1), 47-60.
- Karagül, S. (2018). Çocuk edebiyatı ve bibliyoterapi. *Çocuk ve Medeniyet*, 2, 43-55.
- Leana-Taşcılar, M. Z. (2012). Üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin de bulunduğu sınıflarda bibliyoterapi kullanımı: Model önerisi. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, 2(2), 118-136.
- Leana-Taşcılar, M. Z. (2017). Bibliyoterapi programının üstün zekâlı ve yetenekli öğrencilerin öz saygı düzeylerine etkisi. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20(37), 73-95.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (3. Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörü: S. Turan). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Miles, M. B. and Huberman M. A. (1994). *Qualitative data analysis*. London: Sage Publication.
- Paker, T. (2015). Durum çalışması. F. N. Seggie & Y. Bayyurt (Ed.). *Nitel araştırma yöntem, teknik, analiz ve yaklaşımları* içinde (ss. 119-134). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Pardeck, J. T. ve Pardeck, J. A. (1993). *Bibliotherapy: A clinical approach for helping children*. New York: Gordon and Breach Science Publishers.
- Ozan Leylum, Ş., Odabaşı, H. F. ve Kabakçı Yurdakul, I. (2017). Eğitim ortamlarında durum çalışmasının önemi. *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi - Journal of Qualitative Research in Education*, 5(3), 369-385. www.enadonline.com DOI: 10.14689/issn.2148- 2624.1.5c3s16m
- Öncü, H. (2012). Bibliyoterapi yönteminin okullarda psikolojik danışma ve rehberlik amacıyla kullanılması. *TSA*, 16(1), 147-170.
- Öner, U. (2007). Bibliyoterapi. *Çankaya University Journal of Arts and Sciences*, 1(7), 133-150.
- Sever, S. (2013). *Çocuk ve edebiyat*. İzmir: Tudem.
- Sever, S. (2015). *Çocuk edebiyatı ve okuma kültürü*. İzmir: Tudem.
- Sevinç, G. (2019). Ruh sağlığını okuma yoluyla iyileştirme: Bibliyoterapi. *Psikolojide Güncel Yaklaşımlar*, 11(4), 483-495. doi: 10.18863/pgy.474083
- Subaşı, M. ve Okumuş, K. (2017). Bir araştırma yöntemi olarak durum çalışması. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 21(2), 419-426.
- Şahin, G. (2019). *Bibliyoterapiye dayalı okuma programının benlik algısı ve eleştirel okuma düzeyine etkisi*. Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Taş, H. (2019). *Bibliyoterapi tekniğinin üstün zekâlı/yetenekli öğrencilerin okumaya yönelik tutum ve problem çözme becerisine etkisi*. Doktora Tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Topuzkanamış, E. ve Uysal, B. (2010). Bibliyoterapi ve Türkçe eğitimi. *III. Dünya Dili Türkçe Sempozyumu Kitabı*. 884-890. 16-18 Aralık 2010. İzmir.
- Turan, L. (2005). Arkadaş edinme güçlüğü çeken çocukların problemlerini çözmede çocuk edebiyatından yararlanma. *KKEFD*, 12, 124-135.
- Uyar, F. N. ve Güleç, H. (2021). 5-6 yaş grubu çocuklarda bibliyoterapinin kişiler arası problem çözme becerilerine etkisinin incelenmesi. *Eğitim Bilim ve Araştırma Dergisi*, 2(2), 122-139.

- Yeşil, F. (2021). *Türkçe eğitiminde bibliyoterapi tekniğinin kullanımına yönelik eğitim tasarımı nerisi*. Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yeşilyaprak, B. (2009). Bibliyoterapi: okuma ile sağaltım. *ocuk ve Okuma Kültürü Sempozyumu (24-25 Mayıs 2008)*:Eğitim Sen Yayınları. Erişim Adersi: <http://egitimsen.org.tr/wp-content/uploads/2016/11/%C3%87ocuk-ve-Okuma-K%C3%BClt%C3%BCr%C3%BC-Sempozyumu.pdf>. Erişim Tarihi: 25.02.2022
- Yıldırım, A. ve şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yılmaz, E. B. (2002). *Bibliyoterapinin aileleriyle çatışma içinde olan gençlerin çatışma düzeylerine etkisi*. Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yılmaz, M. (2014). Bilgi ile iyileşme: Bibliyoterapi. *Türk Kütüphaneciliği*, 28(2), 169-181.
- Yin, R. K. (2009). *Case study research: Design and method (4th ed.)*. Thousand Oaks, CA: Sage.